

ÚVOD

Ve stínu padesátiletého výročí druhého vatikánského koncilu si v tomto roce připomínáme ještě jedno jubileum – 11. dubna uplynulo přesně půlstoletí od promulgace encykliky *Pacem in terris*. Druhá sociální encyklika papeže Jana XXIII. patří bezpochyby k těm papežským dokumentům, které sehrály důležitou úlohu nejen ve své době, nýbrž přinesly zásadní podněty pro podobu a vývoj sociálního učení církve (dále jen SUC) a katolické teologie v následujících desetiletích. Její význam spočívá mj. v tom, jak zde papež přistupuje k lidským právům. Zatímco dříve církevní dokumenty nahlížely ideu lidských práv spíše s nedůvěrou jako „záležitost proticírkevní moderny“, vůči níž je třeba se primárně vymezovat, představuje ji Jan XXIII. jako normativní vodítko veřejné moci (srov. čl. 60), které koresponduje s křesťanským pohledem na člověka a svět. Úsilí o ochranu a naplnění lidských práv a respekt vůči nim chápe jako významný příspěvek ke spravedlivému utváření společnosti a cestu k pokojnému soužití všech lidí. Encyklika *Pacem in terris* je proto po právu označována za „katolickou magnu chartu lidských práv“. Uvedené výročí nás inspirovalo k tomu, abychom v tomto čísle věnovali zvláštní pozornost „tematickému okruhu lidská práva a teologie“.

V prvním článku předkládá Petr Štica přehled vztahu SUC a lidských práv. Činí tak jak z pohledu dějinného vývoje, tak pod zorným úhlem teologické reflexe. Nejprve se zabývá dějinami recepce ideje lidských práv v textech SUC. Poněvadž vývoj stanoviska katolické církve v této otázce prošel dynamickým vývojem, věnuje se dále „základním typům“ teologické interpretace tohoto vývoje. Na závěr přistupuje k tématu ze systematicko-teologické perspektivy a zachycuje klíčové charakteristiky chápání lidských práv v SUC.

Následující tři studie reflektují vybraná témata současné mezinárodní teologicko-etické debaty o lidských právech. Konrad Hilpert se zabývá teologickým odůvodněním lidských práv. Zamýšlí se nad tím, jakým způsobem je v současném diskursu o lidských právech toto odůvodnění přítomno, a následně představuje teologické odůvodnění v církevních dokumentech a jeho modely v německé teologii. V závěru pak reflektuje napětí mezi specificky křesťanským odůvodněním lidských práv na jedné straně a realitou kulturní a náboženské plurality na straně druhé.

Zvláštní pozornost v současné teologické debatě o lidských právech náleží náboženské svobodě. Právem na náboženskou svobodu, které můžeme označit za „prubířský kámen“ či „syntézu lidských práv“ (srov. *Centesimus annus*, čl. 47), se ve své studii zabývá Marianne Heimbach-Steinsová. Autorka se zamýšlí nad klíčovými teologickými otázkami debaty o náboženské svobodě a nad důsledky, které pro církev z uznání náboženské svobody plynou.

V dalším příspěvku tematizuje Christof Mandry právo na vzdělání, o němž hovoří již encyklika *Pacem in terris* (srov. čl. 13) a které úzce souvisí s dalšími eticky relevantními otázkami, jako jsou např. rovnost příležitostí, postavení na trhu práce či sociální inkluze. Tato v české teologické a etické diskuzi doposud opomíjená reflexe má i v našem prostředí – např. v souvislosti se sociální inkluzí dětí z romských rodin – bezesporu zvláštní význam. Věříme, že zpřístupnění textů z pera předních zahraničních odborníků bude pro českou teologickou diskuzi obohacím.

Druhý článek Petra Štici v tomto čísle se zabývá počátky debaty o lidských právech ve španělské pozdní scholastice. Debata o lidských právech nezačíná až v době osvícenství, nýbrž její počátky nacházíme již v diskuzích a dílech teologů 16. století v souvislosti s kolonizací Nového světa. Článek tak nepřímou poukazuje na skutečnost, která opakovaně zaznívá již v předchozích příspěvcích: totiž že křesťanství a lidská práva nejsou veličiny, jež by si byly navzájem cizí, nýbrž naopak že obrana a rozvíjení lidských práv patří k samotnému poslání církve, která se zasazuje za ochranu lidské osoby a její důstojnosti.

Netematickou část tvoří čtyři příspěvky. Vojtěch Novotný se ve svém článku snaží zaslechnout ozvěnu debat kněží propuštěných z vězení s jejich přáteli na konci 60. let 20. století prostřednictvím tří sond do textů jednoho z těchto kněží, P. Antonína Mandla, z let 1965–1967. Poukazuje nejen na dostatečné zpracování tohoto období dějin církve

v Československu, ale ukazuje také, jak živě tehdy probíhala recepce koncilních podnětů, a jak podnětná v lecčem zůstává i téměř po půlstoletí.

Ve druhém příspěvku se Mireia Ryšková zabývá způsobem, jak Pavel coby žid znalý Zákona využívá v listě Galatanům při argumentaci pro ospravedlnění z víry abrahámovské tradice. Dochází k závěru, že apoštol tváří v tvář judaizujícím tendencím nevěnuje pozornost halachickému rozměru abrahámovské tradice, nýbrž opírá svůj výklad o vykoupení v Kristu. Kristus je tak pro Pavla naplněním Božího příslibu a završením i ukončením Zákona, Abrahám pak není pouze představitelem židovského národa, nýbrž každého křesťana, který svou víru staví na Boží věrnosti zjevené v Kristu.

Studie Davida Svobody se věnuje pojmu přirozenosti o sobě v díle vynikajícího portugalského filosofa Sebastiana Cauta. Přibližuje, jaký význam měl *Cursus Conimbricenses*, na němž se Cauto podílel a systematicky pojednává pojem přirozenosti o sobě, který porovnává s ostatními scholastickými naukami o tomto pojmu.

Nakonec Prokop Sousedík se ve svém pojednání zamýšlí nad dvěma možnými přístupy k epistemologii, které lze najít jednak ve starověké, středověké a analytické filosofii, jednak ve filosofii moderní. Za klíčový rozdíl obou přístupů pak považuje odlišný postoj vůči lidské subjektivitě.

Redakce